

اصلاح قانون چک

بهداشت قضایی، بهتر از برخورد کیفری است

"پروردگارا! به من پرهیز کاری و پاکدامنی عطا فرما، اما فعلاً نه!"
سنت اگوستین

سالی یک میلیون پرونده قضایی برای چک های بی محل تشکیل می شود!

سال از اجرای آن و تدوین لایحه اصلاحیه اظهار داشت: قانون کنونی چک به طور کلی از دو بعد "اقتصادی" و "قضایی" دارای ایراد است. وی خاطر نشان کرد: از بعد اقتصادی ایراد وارده این است که چک از اعتبار لازم برخوردار نیست و در حال حاضر، اعتبار چک تنها بسته به اعتبار صادرکننده آن است. طهماسبی سپس با تأکید بر اینکه غیر از این اعتبار دیگری برای چک قابل تصور نیست، افزود: اگر صادرکننده شخص معتبری باشد، ریسک عدم پرداخت چک پایین است و اگر صادرکننده فرد معتبری نباشد، ریسک عدم پرداخت وجه چک و وصول پول توسط دارنده بسیار بالاست. مدیر کل تدوین لوایح قوه قضاییه تأکید کرد: حتی اگر صادرکننده چک بلامحل در نهایت و به عنوان آخرین راه حل روانه زندان شود، باز هم دارنده چک به پول خود نخواهد رسید.

این استاد حقوق دانشگاه ادامه داد: هم اکنون معیاری برای تعیین مبالغ چک وجود ندارد و شخص می تواند در هر برکه چک هر مبلغی را بنویسد و بانک ها نیز در دادن دسته چک ضوابط دقیقی و تعریف شده ای برای احراز هویت و اعتبار اقتصادی افراد ندارند. طهماسبی تصریح کرد: این وضعیت سبب شده است که دستگاه قضایی با کثرت پرونده چک های پرداخت نشدنی مواجه باشد، به گونه ای که سالانه یک میلیون فقره پرونده چک پرداخت نشده روانه دستگاه قضایی می شود! مدیر کل تدوین لوایح قوه قضاییه این تعداد پرونده را نسبت به جمعیت و میزان مبادلات اقتصادی کشور غیرقابل توجیه دانست.

طهماسبی در ادامه گفت: برای حل دو مشکل عمده، یعنی اعتبار دادن به چک به گونه ای که افراد با اطمینان خاطر بیشتری در مبادلات اقتصادی و روابط تجاری بتوانند چک را به عنوان یک وسیله پرداخت قبول کنند و در عین حال، مبادی صدور دسته چک و افتتاح حساب جاری هم نسبت به احراز هویت و اعتبار اقتصادی متقاضیان به نحوی اقدام کنند که افراد به اندازه توان اقتصادی خود بتوانند از دسته چک استفاده کنند، از سال ۸۳ بازنگری در قانون چک مورد توجه قرار گرفت.

طهماسبی خاطر نشان کرد: لایحه قوه قضاییه با این رویکرد تهیه شده است که نخست، بانک ها در افتتاح حساب

چندی پیش، مدیر کل تدوین لوایح قوه قضاییه در گفتگو با خبرگزاری فارس، اعلام کرد که قانون چک در دست اصلاح است و لایحه اصلاح قانون چک نیز به گونه ای تهیه شده است که بانک ها در هنگام افتتاح حساب جاری برای مشتریان و دادن دسته چک به آنها به دو موضوع مهم، یعنی "هویت" و "اعتبار" مشتریان توجه کنند.

چک، وسیله مبادله است

به طور همزمان، معاون امور مجلس بانک مرکزی هم از همین جریان خبر داد و در گفتگو با خبرگزاری مهر اعلام کرد که در کار گروهی که در قوه قضاییه تشکیل شده است، مباحث همچنان ادامه دارد و سعی می شود که هر یک از اسناد سفته، برات و چک جایگاه واقعی و اصلی خود را پیدا کنند تا چک به عنوان یک وسیله مبادله، قوه اجرایی محکمی داشته باشد.

وی سپس با بیان اینکه چک در حکم پول است و به عنوان سپرده دیداری تلقی می شود، افزود: نکته دیگر در خصوص اصلاحیه قانون چک، بحث زندان زدایی است که ریاست قوه قضاییه بر روی آن تأکید بسیاری دارد و این موضوع نیز به نوعی در اصلاحیه قانون چک دیده می شود. وی افزود: همچنین این موضوع مطرح است که چک برای گروه های مختلف طبقه بندی شود. به علاوه، ممکن است که دسته چک هایی که مبالغ مختلفی را در بر می گیرند، در سه گروه طبقه بندی شوند که البته تصمیم گیری نهایی در این خصوص صورت نگرفته است.

مستخدمین حسینی پیش بینی کرد که کار کار گروه مذکور در قوه قضاییه تا پایان سال ادامه داشته باشد.

سخاوت بیشتر

اما مدیر کل تدوین لوایح قوه قضاییه با سخاوت بیشتر اطلاع رسانی کرد و به تشریح جزئیات لایحه اصلاح قانون چک و هشت مسوولیت جدید بانک ها در این خصوص پرداخت.

جواد طهماسبی در گفت و گو با خبرگزاری فارس در خصوص علل بازنگری مجدد در قانون چک با گذشت چند

قانون کنونی، هم از بعد اقتصادی و هم از بعد حقوقی ایراد دارد.

آن، چک‌ها را رنگ‌بندی کرده و در هر دسته چک متناسب با رنگ آن تا مبالغ مشخصی را می‌توان قید کرد. وی خاطر نشان کرد: میزان ارزش هر برگ چک نیز روی آن درج می‌شود؛ به عنوان مثال، اگر دسته چکی با برگ‌های آبی صادر شود، حداکثر مسوولیت بانک در قبال آن صد هزار تومان است.

وی در پاسخ به این پرسش که آیا در این صورت برگه‌های چک تبدیل به چک پول نخواهند شد؟ گفت: چک پول به اعتبار دیگری صادر می‌شود. به عبارت دیگر، بانک به اعتبار خود چک پول را صادر می‌کند، اما چک‌های افراد به اعتبار خود آنها صادر می‌شود.

طهماسبی گفت: علاوه بر این، بانک به عنوان مرجع متولی صدور چک و به عنوان دستگاهی که فواید و منافع اقتصادی چک و حساب‌های جاری برایش منظور می‌شود، خواهان اعتبار بخشیدن به مبادلات بازرگانی مبتنی بر چک است و از این رو، پذیرش برخی مسوولیت‌ها برای بانک‌ها دارای توجیه اقتصادی است.

وی "قید نام و نام خانوادگی افراد روی برگه‌های چک"، "احراز هویت و قید دقیق نشانی و اقامتگاه اشخاص حقوقی"، "صدور دسته چک‌ها به صورت درجه‌بندی شده و بر اساس اعتبار و توان اقتصادی افراد" و "تعیین اعتبار زمانی برای چک‌ها" را از جمله این مسوولیت‌ها ذکر کرد و بعد توضیح داد: چک‌ها بر این مبنا دارای مهلت انقضا هستند و پس از مدتی از درجه اعتبار ساقط می‌شوند.

محرومیت صادر کنندگان چک بلامحل

وی گفت: براساس لایحه بازرنگری قانون چک، همچنین بانک مکلف است که به محض اینکه یک برگ چک به دلیل نبود اعتبار پرداخت نشد، به دارنده دسته چک اخطار کند تا دسته چکی را که در اختیار دارد، به بانک مسترد دارد تا سوء استفاده‌های بعدی جلوگیری شود.

یکی از نکات مورد نظر در جریان اصلاح قانون چک، بحث زندان زدایی است.

جاری و دادن دسته چک به دو مقوله مهم، یعنی "احراز هویت" و "احراز اعتبار اقتصادی افراد و دادن اختیار صدور چک به آنان به اندازه توان اقتصادی‌شان" توجه کنند. مدیر کل تدوین لوایح قوه قضاییه یادآور شد: قوانینی که تا به حال درباره چک داشته‌ایم، نقش قابل ملاحظه‌ای به بانک‌ها نداده بودند و بانک‌ها مسوولیت خاصی در رابطه با چک‌های پرداخت‌نشده و احراز هویت و اعتبار اقتصادی افراد نداشتند، اما در این قانون توافق شده است که در وهله اول، به نقش و مسوولیت بانک‌ها توجه شود و مسوولیت بانک‌ها به موجب لایحه اصلاح قانون چک این است که هنگام افتتاح حساب، هویت متقاضی و اقامتگاه و نشانی او را احراز و از صحت آن به نحو مقتضی اطمینان حاصل کنند.

طهماسبی اظهار داشت: در سایر کشورها، از جمله در فرانسه، پس از افتتاح حساب برای احراز صحت اقامتگاه به صورت آزمایشی نامه‌ای به نشانی خود متقاضی ارسال می‌کنند و پس از اطمینان از صحت آدرس، دسته چک را با قید مشخصات و نشانی به صاحب حساب می‌دهند. وی تأکید کرد: بسیاری از کلاهبرداری‌هایی که در حال حاضر دستگاه قضایی با آن مواجه است و از نقطه نظر اقتصادی نیز سبب می‌شود که از اعتبار چک کاسته شود، ناشی از همین است که افراد با هویت‌های جعلی اقدام به دریافت دسته چک کرده، چک‌ها را وارد بازار می‌کنند و بعد هم مورد شناسایی قرار نمی‌گیرند.

درجه بندی دسته چک‌ها

طهماسبی در ادامه این مصاحبه خاطر نشان کرد: مسوولیت دوم بانک، احراز توان اقتصادی مشتری است. براساس لایحه جدید، بانک‌ها باید دسته چک‌های درجه‌بندی شده‌ای را در اختیار متقاضیان قرار دهند و افراد نیز امکان قید "تا مبلغی خاص" را با توجه به رنگ برگه‌های چک در آنها دارند. وی تصریح کرد: طبق لایحه، میزان اعتبار مشتری بانک برای ارایه دسته چک به او، با مرور زمان افزایش می‌یابد، یعنی ابتدا دسته چک با سقف محدود در اختیار متقاضی قرار می‌گیرد و به مرور بر اساس سوابق، اعتبار و خوش حسابی مشتری بانک، این اعتبار در طول زمان افزایش می‌یابد.

در ادامه این مصاحبه، مدیر کل تدوین لوایح قوه قضاییه افزود: برای نظارت بر این امر، به موجب لایحه، بانک اطلاعات مربوط به حساب‌های جاری، دسته چک، روابط بازرگانی و اقتصادی افراد، توسط بانک مرکزی تشکیل می‌شود و بانک‌ها هم برای صدور دسته چک به این اطلاعات دسترسی خواهند داشت.

طهماسبی گفت: در دسته چک‌هایی که هم اکنون در اختیار افراد قرار داده می‌شود، فرد می‌تواند به طور نامحدود هر عددی را روی یک برگ چک درج کند، اما در سایر کشورها به هیچ وجه اینگونه نیست، بلکه آنها درآمد و توان مالی افراد را در نظر می‌گیرند و مبلغی را که فرد می‌تواند براساس آن چک صادر کند، مشخص می‌کنند. طهماسبی اضافه کرد: پس از

آخرین راه حل

به گفته طهماسبی، در این لایحه سعی شده است که بیشتر به موضوع پیشگیری از تخلفات و تدوین یک نظام و سیستم بانکی مستحکم و صحیح توجه شود، به نحوی که اگر این نظام به تصویب برسد، امکان صدور چک بالامحل به نحو چشمگیری کاهش خواهد یافت. وی تأکید کرد: بنا به توصیه‌های مکرر رییس قوه قضاییه، ما در تدوین این لایحه بیشتر به دنبال بهداشت قضایی و پیشگیری بوده‌ایم تا اینکه از ابتدا به سراغ آخرین راه حل، یعنی برخورد کیفری برویم. طهماسبی در عین حال تأکید کرد: در لایحه بازنگری قانون، جنبه کیفری هم به عنوان یک اهرم محکم حفظ شده است، اما به عنوان آخرین راه حل. طهماسبی افزود: بدین ترتیب اگر فرد چکی را صادر کند و در تاریخی که بر روی چک قید شده، مبلغ را در بانک نداشته باشد، گواهی عدم پرداخت صادر می‌شود و در صورت شکایت شاکی، تحت تعقیب کیفری قرار می‌گیرد. وی گفت: کارهای مطالعاتی این لایحه در قوه قضاییه از سال ۸۳ شروع شد و چون رویکرد آن توجه به استحکام سیستم بانکی مرتبط با حساب‌های جاری و پیشگیری است، لذا سعی شد تا تدوین آن با دقت پیش برود و نظریات سیستم بانکی و بنگاه‌های اقتصادی در آن لحاظ شود. مدیر کل تدوین لوایح قوه قضاییه در ادامه تأکید کرد: تلاش کردیم تا لایحه‌ای تدوین شود که با لوایح قبلی چک که به قانون تبدیل شدند، تفاوت اساسی داشته باشد. در این لایحه، در واقع، به اصلاح ساختارها و فرایندهای صدور چک توجه شده است.

زمان مجهول

طهماسبی درباره وضعیت کنونی لایحه نیز گفت: تدوین لایحه اصلاح قانون چک نهایی شده است و با تأیید نهایی مسوولان عالی قضایی به دولت ارایه خواهد شد و از آن پس، موضوع بستگی به اقدام و توجه مراجع دیگر، یعنی دولت و مجلس دارد، بدین معنا که بخواهند از ساز و کارهایی که به کار فوریت می‌بخشد، استفاده کنند یا خیر. وی تصریح کرد: اگر از مکانیزم‌های موجود برای سرعت بخشیدن به تصویب لایحه استفاده شود، می‌توان امیدوار بود که ظرف کمتر از یک سال اصلاحیه قانون اجرایی شود، اما اگر این لایحه روال طبیعی را طی کند، مانند سایر لوایح ما که فرایند تبدیل آنها به قانون چند سال طول کشیده، معلوم نیست که بازنگری قانون چک نیز در چه مدت زمانی به نتیجه برسد.

وی در پاسخ به این پرسش که آیا اخذ ضمانت‌های لازم مانند وثایق توسط بانک نیز در لایحه بازنگری قانون چک دیده شده است؟ گفت: بانک می‌تواند با توجه به وضعیت شغلی و اعتبار اقتصادی مشتری برای او دسته چک صادر کند، اما این اعطای دسته چک به صورت تدریجی و براساس سوابق خوش حسابی مشتری خواهد بود، یعنی هنگامی که سوابق مشتری نشان داد که از دسته چک سوء استفاده نمی‌کند، بانک می‌تواند اعتبار را به صورت تدریجی افزایش دهد.

طهماسبی گفت: نکته مهم دیگری که برای کنترل چک‌های بالامحل اشخاص در لایحه مطرح شده، این است که اشخاص در صورت داشتن چک‌های بالامحل، نه تنها برای بازگرداندن دسته چک خود از سوی بانک اخطار دریافت می‌کنند، بلکه تا مدت زمان مشخص از در اختیار داشتن دسته چک محروم خواهند شد، مگر اینکه رضایت دریافت‌کننده چک را جلب کرده و حسن نیت خود را ثابت کنند. وی گفت: جزئیات این مسایل در آیین‌نامه‌ای که وزارت دادگستری باید ظرف مدت سه ماه از ابلاغ قانون تهیه کند، مشخص می‌شود.

مدیر کل تدوین لوایح قوه قضاییه از وظیفه بانک مرکزی در لایحه برای تشکیل پرونده الکترونیک چک هم خبر داد. وی یادآور شد: بانک مرکزی موظف است اطلاعات صاحبان حساب جاری، افتتاح و انسداد این حساب‌ها، دریافت دسته‌چک، صدور گواهی عدم پرداخت، محرومیت اشخاص از دریافت دسته چک و سایر اطلاعات را در یک شبکه اطلاع رسانی رایانه‌ای گردآوری کند و در اختیار تمام بانک‌ها و افراد قرار دهد. طهماسبی اضافه کرد: این اطلاعات می‌تواند تحت شرایطی در اختیار فعالان اقتصادی و تمامی افراد قرار گیرد و آنان نیز پس از بررسی سوابق فرد، از وی چک بپذیرند. وی گفت: اقدامات لازم برای امنیت افراد و شیوه دسترسی به این اطلاعات هم در آیین‌نامه‌ای اجرایی مشخص خواهد شد.

بازنگری با هماهنگی بانک‌ها

مدیر کل اداره تدوین لوایح قوه قضاییه در پاسخ به این پرسش که آیا بانک مرکزی و بانک‌ها حاضرند این مسوولیت‌ها را بپذیرند؟ پاسخ داد: نظر بانک مرکزی و تمامی بانک‌های دولتی و خصوصی در تمامی مراحل تدوین لایحه بازنگری قانون چک گرفته شد. جلسات متعددی هم با کارشناسان بانک‌ها تشکیل شد و این کارشناسان هم در چندین جلسه کار گروه تدوین لایحه شرکت کردند و نظریاتشان در تدوین لایحه اعمال شد. وی تأکید کرد: ممکن است اختلاف نظری جزئی وجود داشته باشد، ولی قوه قضاییه و بانک‌ها روی کلیات این لایحه اتفاق نظر دارند.

بانک‌ها برای دادن دسته چک، از لحاظ احراز هویت و تعیین اعتبار اقتصادی مشتری، ضوابط دقیق و تعریف شده‌ای ندارند.